

31/5

Haijbyaffären

Bakgrunden till Haijbyaffären — utan vars relaterande denna blir totalt oförståelig — är en inte närmare klarlagd förbindelse mellan kung Gustaf V och direktör Kurt Haijby, som lett till att hovförvaltningen sedan 1930-talet utbetalat hundratusentals kronor till Haijby. Det olustiga i dessa transaktioner finns inte skäl att dröja vid. Vad som är mera väsentligt är att myndigheter och tjänstemän vid en rad tillfällen, i anslutning till dessa förhållanden, uppträtt brottsligt eller i varje fall högst klandervärt. Ibland har man ingripit mot, ibland för Haijby på ett sätt som endast kan förklaras med tanke på att denne ansetts i viss mån stå vid sidan om lagen. I stället för ämbetsmän möter vi lakejer.

Huvudpunkterna i affären framläggs i dag i Dagens Nyheter; fakta har länge varit bekanta, men publiceringen har uppskjutits med hänsyn till den sedan länge pågående, nu avslutade men icke offentliggjorda utredningen. Här skall blott ett par särskilt flagranta företeelser beröras.

På hösten 1938 intogs Haijby under inte fullt utredda förhållanden för undersökning på sinnessjukhus. Efter ett par veckor lössläpptes han. Härvid förelåg en rad tydligt koordinerade, men inte i detalj klarlagda omständigheter. Under förhandlingarna mellan Haijby advokat och dåvarande överståthållaren Nothin avgav Haijby ett intyg om att han icke haft förbindelser med kungen, ett intyg som överståthållaren måste ha vetat eller antagit vara falskt — samtidigt frigavs Haijby från sinnessjukhuset och tilldelades ett underhåll av 500 kronor i månaden under förutsättning att han avreste till Tyskland. Under alla förhållan-

den, vid alla tolkningar är hr Nothins uppträdande djupt komprometterande. Nära nog lika egendomligt synes överståthållarens handlingssätt ha varit vid Haijby's intagande på sinnessjukhus 1941. Allt talar för att Haijby då utsatts för påtryckningar som, för att använda ett mycket mildt uttryck, innebar ett medvetet utnyttjande av en ämbetsmans maktställning.

I flera punkter står uttalanden av de främst komprometterade — överståthållare Nothin och polisintendent Zetterquist — mot varandra. Hr Zetterquists relationer till Haijby är ytterst oklara, men så mycket är klart att Stockholms kriminalchef av Haijby erhållit värdefulla gåvor och att han personligen medverkade till inköpet av hela upplagan av Haijby's år 1947 publicerade bok om sitt förhållande till kung Gustaf och därmed sammanhängande ting. Det behöver knappast understrykas hur egenartat och betänkligt det är att kriminalchefen av en person med Haijby's föregående mottar dylika favörer eller att han köper in en bok för att hindra dess spridning.

Att en redogörelse för dessa saker framläggs är nödvändigt; att regeringen inte velat ta ansvaret är beklagligt. Var och en som går igenom de fakta som kommit fram och bestyrkts måste få intrycket att de bevisade övergreppen och feilgreppen inte är hela sanningen — att andra lika betänkliga saker förekommit utan att de kan klarläggas eller med bestämdhet fastställas. En lojalitet mot överheten som det är riktigare att beteckna som underdånighet än som trohet har kommit svenska ämbetsmän att medverka till rättskränkningar som måste beivras alldeles oberoende av varför de sker eller mot vem de riktas.

En redovisning som gäller allt vad som är känt i affären kan emellertid inte leda till så kritiska eller fördömande slutsatser om svensk förvaltning och svenskt rättsväsen som de på en del håll framförda. Även om mycket klandervärt förekommit, är det uppenbart orimligt att tala om ruttenhet i det svenska samhället, rättsröta eller korruption. Den öppenhet som trots regeringen åstadkommit bör göra ett uppreparande av vad som här skett omöjligt eller osannolikt. Det är säkerligen inte av vinningslystnad eller gemenhet som en del tjänstemän syndat — det är av den ängsliga vilja att vara till lags som kännetecknar kräkaktigheten. Denna undersåttliga anda, här markerad på ett skrämmande sätt, gäller det att bekämpa.

Maj 11. 3k.
— 5. ul. 3m.

S. a 22
—